

Universiteit Utrecht

Master Orthopedagogiek

Gedwongen hulpverlening in het stopproces van jeugdige veelplegers.

De rol van hulpverlening gericht op scholing en werk

E.R. Esser - 3010538

S.J. van den Berg - 0470104

9 juli 2010

Thesisbegeleider: Prof. Dr. I. Weijers

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine the role of residential treatment and outpatient treatment, which focuses on work and education, in the process of criminal desistance in young adults. The focus will be on a work and schooling program in juvenile detention facilities, Work-Wise, and on programs from the youth probation which are aiming for the enhancement of schooling and professional perspective of the persistent offenders.

Method: Data are collected through semi-structured interviews with seventeen ex-persistent offenders between 19 and 36 years old.

Conclusion: None of the respondents participated in the Work-wise trajectory. About a fourth of the respondents participated in some kind of therapy with the goal to enhance schooling or work perspective and still has a job. The rest of the respondents are either unemployed or they do have a job, but not as a result of their participation in a program related to schooling or work.

Inleiding

In de Nederlandse maatschappij is de laatste jaren veel aandacht voor jeugdcriminaliteit en hoe deze verminderd kan worden. Een vraag die hierbij gesteld kan worden is waarom de ene jongere wel stopt met delinquente gedragingen en de anderen niet. Of jongeren al dan niet stoppen kan van vele factoren afhankelijk zijn (Blokland & Nieuwbeerta, 2005). In dit onderzoek zal van de dynamische stop- theorieën uit worden gegaan en het stoppen wordt als een proces worden beschouwd. Dit houdt in dat er veel (causale) invloeden zijn in het stopproces van jongeren en dat deze invloed over vele jaren kan lopen (McNeill, 2006; Savolainen, 2009; Maruna & Immerigeron, 2004). Het gaat daarmee bij het stoppen niet uitsluitend om het niet meer plegen van delicten, maar om het gehele proces wat hieraan bijdraagt (Laub & Sampson, 2003). Aan dit stopproces kunnen, zoals kort aangegeven, verschillende factoren ten grondslag liggen. Voorbeelden kunnen zijn het vinden van een vaste baan, het ontstaan van een liefdesrelatie of het wegvallen van contacten met deviante vrienden (Laub en Sampson, 2003). Vooral de rol van scholing en het vinden van een (vaste) baan en de rol die de hulpverlening hierin kan spelen wordt nauwelijks genoemd in wetenschappelijk onderzoek naar factoren die bijdragen aan het stopproces. Dit terwijl de meeste delinquente jongeren wel met allerlei vormen van hulpverlening in aanraking komen. Dat de rol van hulpverlening in scholing en het vinden van een baan niet wordt genoemd is tevens opvallend, omdat werk in de literatuur wordt genoemd als een belangrijke factor in het stopproces. Ook belangrijk om aan te geven is, dat er zeker een relatie lijkt te bestaan tussen werk en delinquent gedrag, maar dat deze relatie voor jongeren anders is dan voor volwassenen. Voor jongeren lijkt het namelijk niet goed te zijn om meer dan twintig uur per

week te werken. Dit lijkt delinquent gedrag zelfs eerder te bevorderen dan te verminderen (Staff & Uggen, 2003).

Uit gegevens van het Centraal Bureau van Statistiek (CBS) komt naar voren dat de werkloosheid onder jongeren (12 tot en met 25 jaar) in de Nederlandse samenleving in 2009 ten opzichte van 2008 met 5.6% is toegenomen (CBS, 2009). Tevens komt uit zelfrapportages van werkloze jongeren (tussen de 12 en 29 jaar) naar voren dat zij één of meerdere delicten hebben gepleegd in de tijd dat zij werkloos zijn geweest (CBS, 2009). Deze gegevens hebben betrekking op jongeren die in een Justitiële Jeugdinstelling (JJI) hebben gezeten. Zij hebben te maken gehad met ‘moeten stoppen’ als gevolg van dwang en straf. Tijdens detentie is het namelijk gewoonweg niet mogelijk om delicten te plegen. (Weijers, Hepping & Kampijon, 2010; McNeill, 2006). De meeste jongeren die in een JJI verblijven of hebben verbleven, hebben te maken gehad met een vorm van hulpverlening. Dit zijn veelal de jongeren die na hun verblijf in de JJI te maken krijgen met de (jeugd)reclassering en ook hier weer in aanraking komen met een breed scala aan hulpverleningsmogelijkheden. In dit onderzoek zal er gekeken worden naar jeugdige veelplegers en hun stopproces en welke rol hulpverlening gericht op scholing en werk hierin speelt of heeft gespeeld. Het gaat dan in het bijzonder om vormen van hulpverlening die het beroepsperspectief van de veelplegers kunnen verbeteren en die bij kunnen dragen aan het vinden van een baan. Jeugdige veelplegers kunnen deze hulpverlening goed kunnen gebruiken aangezien ex-gedetineerden vaak laag opgeleid en werkloos zijn, zoals ook deels wordt ondersteund met de genoemde cijfers van het CBS (CBS, 2009; Uggen, Manza & Thompson, 2006). De focus zal liggen op hulpverlening die op enige wijze resocialisatie en het vinden en behouden van werk c.q. het creëren van beroepsperspectief heeft bevorderd. De groep delinquente jongeren die onderwerp van het onderzoek zijn, zijn jeugdige veelplegers van 12 tot en met 25 jaar.

Er zal nu eerst besproken worden welke voor scholing en werk relevante vormen van hulpverlening er binnen de JJI worden aangeboden en vervolgens zal er in worden gegaan op welke vormen van hulpverlening de (jeugd)reclassering op dit vlak biedt.

Methodieken in een JJI gericht op scholing en werk

De jeugdigen die in een JJI zitten vormen geen doorsneegroep van daders. In de totale populatie van delinquente jeugdigen is het aandeel van jongeren welke minstens drie keer met justitie in aanraking zijn gekomen (veelplegers) 7.3 procent en in de groep in de JJI's is dit 21 procent (Jong vast: een cijfermatig overzicht, 2005). Ook is uit onderzoek naar voren

gekomen dat recidive onder JJI-jongeren groter is dan onder de gehele groep van jeugdige daders (over een periode van zes jaar ruim twee keer zo groot). De vraag “Wat kan hier aan worden gedaan?” komt dan al snel naar voren. Hoe kan het dat jongeren na een verblijf in een JJI weer recidiveren? De behandeling die de jongeren in de JJI’s krijgen en de zorg die zij na het verblijf nog ontvangen speelt hier een grote rol in (Van der Geest & Bijleveld, 2006). In 2009-2010 moeten alle JJI’s in Nederland (zijn) gaan werken met de behandelmethodieken YOUTURN en Workwise. Er zijn inmiddels een aantal JJI’s in Nederland waar deze methodieken gebruikt worden. Voor het huidige onderzoek is met name Work-Wise van belang, omdat deze methodiek zich richt op scholing en opleiding van jongeren die in een JJI verblijven.

Workwise

Work-Wise moet jeugdigen tussen de 12 en 23 jaar die langer dan drie weken in een JJI verblijven op weg helpen naar een passende baan of beroepsopleiding. Er moet voor gezorgd worden dat de jeugdigen weer een plek in de samenleving krijgen en deze behouden. Work-Wise richt zich op drie leefgebieden, te weten 1) arbeid & scholing, 2) wonen en 3) sociaal netwerk & vrijetijdsbesteding (Aan de slag; Werkprogramma voor Risicjongeren, 2010; www.work-wise.nl). In eerste instantie zal de nadruk op het eerste leefgebied liggen en beide andere gebieden worden aangepakt om een ondersteunende rol te vervullen. Een Work-Wise traject bestaat uit vier fasen. De eerste fase staat in het teken van de intake en de planvorming. De tweede fase is binnen de JJI. De jeugdigen gaan aan de slag met beroepsoriëntatie en ze gaan naar school. Ook worden er door de jeugdigen trainingen gevolgd, zoals sociale vaardigheidstrainingen, en wordt er gewerkt aan de vrijetijdsbesteding van de jongeren. In de derde fase, ‘overgang’, zijn er activiteiten binnen en buiten de instelling. Binnen de instelling wonen de jongeren en buiten de instelling gaan zij naar school, werken ze en oefenen ze met hun sociale vaardigheden en vrijetijdsbesteding. In de laatste en vierde fase wonen de jongeren weer bij hun ouders of op zichzelf en worden ze begeleid door hun Individuele Trajectbegeleider (ITB’er) (Buitenprogramma; Gedragsinterventies voor jongeren uit een residentiele instelling, 2010; Leergang: Individueel trajectbegeleiding van jongeren met een straf of maatregel, 2010). Deze ITB’er begeleidt de jongeren overigens gedurende het gehele traject welke zij doorlopen binnen de JJI en ook tijdens de nazorg na het verlaten van de JJI (www.work-wise.nl; Verschelling-Hartog & Van der Zwet, 2010). Work-Wise richt zich op het individu en biedt daar waar mogelijk dan ook zorg op maat. (www.work-wise.nl).

Dit heeft tot gevolg dat er niet precies aan kan worden gegeven welke trainingen en behandelingen de jongeren hebben gevolgd. Nu zullen eerst de trainingen worden besproken die alle jongeren aangeboden krijgen in het Work-Wise traject.

De gedragsinterventie “Werken aan je toekomst” wordt aan alle jongeren die deelnemen aan Work-Wise aangeboden en bestaat uit twee modules. De eerste module is ‘wie ben ik, waar sta ik’ en deze richt zich op het verminderen van risicofactoren en het vergroten van de protectieve factoren. Er wordt in deze module gewerkt aan het terugdringen van niet-helpende gedachten en het gebrek aan kritisch redeneren. Jongeren moeten leren keuzes maken en leren de verantwoordelijkheid te nemen voor de keuzes die ze maken. Ook moeten ze inzicht krijgen in waar hun prioriteiten en hun kwaliteiten liggen (Gedragsinterventie werken aan je toekomst (module 1); Wie ben ik, waar sta ik, 2010). De tweede module ‘Vaardigheden in het verkrijgen en behouden van een opleiding of werk’ richt zich op verschillende algemene cognities en gedragsaspecten die van belang zijn in de sociale context van stage lopen en werken. Er worden vaardigheden aangeleerd op het gebied van *jezelf presenteren, solliciteren en omgaan met bazen en collega’s*. Ook worden er vaardigheden aangeleerd op het gebied van *beheersing van impulsiviteit in arbeidssituaties*. En ten slotte moeten de jongeren leren *kritisch redeneren* (Gedragsinterventie werken aan je toekomst (Module 2); Vaardigheden in het Verkrijgen en behouden van een Opleiding of Werk, 2010). In juni 2008 is deze interventie door de Erkenningscommissie van het Ministerie van Justitie ‘voorlopig erkend’ (Erkenningscommissie, 2008).

Vanuit het Work-Wise traject wordt jongeren de mogelijkheid geboden om terug te kunnen keren in de maatschappij, nadat zij in detentie hebben verbleven. Het hebben of kunnen vinden van een passende baan of beroepsopleiding is hier een onderdeel van. Zoals eerder aangegeven kunnen werk en scholing een belangrijke factor zijn in het stopproces van jeugdigen. In dit onderzoek zal middels semi-gestructureerde interviews na worden gegaan welke vormen van training en behandeling de jeugdige veelplegers in de JJI’s, met betrekking tot scholing en werk, hebben ontvangen. Ten tweede zal er ook gekeken worden of de jongeren op dit moment een baan hebben en of zij deze over hebben gehouden aan de hiervoor bedoelde hulpverlening. Ten derde zal er na worden gegaan wat zij, naar eigen zeggen, van de hulpverlening hebben geleerd en wat er volgens hen beter zou kunnen en welke rol de hulpverlening heeft gespeeld in het stopproces van de individuele jongeren.

Work-Wise staat niet op zichzelf. Het is een samenwerkingsverband met verscheidene partners. Eén groep hiervan zijn de ketenpartners. Dit zijn organisaties en instellingen waarbij er sprake is van overdracht van verantwoordelijkheden voor de jongeren (Bureau Jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming). De andere groep zijn de maatschappelijke samenwerkingspartners. Dit zijn organisaties en instellingen waarmee wordt samengewerkt om onderdelen van het Work-Wise traject uit te kunnen voeren (scholen, werkgevers). De (jeugd)reclassering behoort tot de eerste groep (www.work-wise.nl). De werkwijze van de (jeugd)reclassering zal nu worden besproken.

Reclassering in Nederland

Alle veelplegers met veroordelingen op hun naam zijn op enige punt in hun criminele carrière in aanraking gekomen met een vorm van reclassering. Reclassering Nederland vermeldt op hun website dat zij op 31 december 2009 1890 medewerkers in dienst had om 69.596 reclasseringscontacten met verdachten, daders en detentieverlaters uit te voeren. En Reclassering Nederland is slechts één van de vijf organisaties in Nederland die zich bezig houden met reclasseringstoezicht. De reclassering in Nederland is verdeeld in drie speciale reclasseringorganisaties voor volwassenen en twee organisaties voor jongeren. Deze organisaties hebben ieder een specifieke groep justitiabelen als doelgroep (Poort & Eppink, 2009). De drie instellingen voor volwassenen zijn: het Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering, die zich vooral richt op de meest kwetsbare mensen, die hun plek in de samenleving zijn kwijtgeraakt en met justitie in aanraking zijn gekomen of dreigen te komen (Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering, 2008); De Stichting Verslavingsreclassering GGZ, die zich inzet voor mensen die direct of indirect door problematisch middelengebruik met justitie in aanraking komen en voor justitiabelen waarbij GGZ- en/of verslavingsproblematiek een belangrijke criminogene factor is die specifieke aandacht behoeft (Stichting Verslavingsreclassering GGZ, 2005). En tenslotte Reclassering Nederland, die de overige justitiabelen tot haar doelgroep rekent. Alle drie de reclasseringsorganisaties streven hetzelfde doel na, namelijk een veiligere maatschappij door het verminderen van recidive (Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering, 2008; Stichting Verslavingsreclassering GGZ, 2005; Reclassering Nederland, 2004).

De reclassering heeft een aantal verschillende taken (Poort & Eppink, 2009).

Allereerst is dat de diagnose van en advies over justitiabelen om rechters, officieren van justitie en gevangenisdirecteuren voor te lichten en te adviseren bij hun beslissingen over die

justitiabelen. Ten tweede is dat het inzetten van gedragsinterventies voor justitiabelen, die daarvoor in aanmerking komen. Deze gedragsinterventies worden ontwikkeld en uitgevoerd in samenwerking met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). De derde taak van de reclassering is uitvoering van extramurale sanctiemodaliteiten, zoals toezicht op justitiabelen die door het Openbaar Ministerie opgelegde voorwaarden moeten nakomen. Als laatste zijn ze gemoeid met de uitvoering van sancties (taakstraffen) (Reclassering Nederland, 2007).

Jeugdreclassering wordt in Nederland door twee instanties uitgevoerd, namelijk Bureau Jeugdzorg en de William Schrikker Jeugdreclassering. De jeugdreclassering van Bureau Jeugdzorg richt zich op jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e één of meer delicten hebben gepleegd en in dusdanig risicovolle omstandigheden verkeren, dat verder afglijden naar crimineel gedrag verwacht wordt (Vogelvang, 2005). De William Schrikker Jeugdreclassering begeleidt (licht) verstandelijk beperkte jongeren en gehandicapte jongeren tussen 12 en 23 jaar die in aanraking zijn gekomen met politie en justitie (www.williamschrikkergroep.nu). Beide instanties hebben als doel het voorkomen dan wel doen afnemen van een criminele carrière en het bieden van pedagogische ondersteuning aan jeugdigen die in aanraking zijn gekomen met justitie, omdat ze één of meer delicten hebben gepleegd (Vogelvang, 2005; Krechtig & Menger, 2008)

Jeugdreclassering werkt in alle fasen van het strafproces: na de inverzekeringstelling tot de zitting, als voorwaarde bij voorwaardelijke veroordeling, als onderdeel van een taakstraf of als begeleiding tijdens of na detentie (Krechtig & Menger, 2008). Hiervoor kunnen een aantal juridische modaliteiten worden ingezet, te weten: de reguliere trajecten Maatregel Toezicht & Begeleiding en Maatregel Hulp & Steun en de meer intensieve trajecten individuele trajectbegeleiding harde kern en individuele trajectbegeleiding Criminaliteit in Relatie tot Integratie van Etnische Minderheden (CRIEM) (Krechtig & Menger, 2008).

Werkwijze van de jeugdreclassering

Bij het uitvoeren van de verschillende modaliteiten volgt de reclassering drie routes: de normatieve route, de wetenschappelijke route en de pragmatische route (Vogelvang, 2005). Deze drie routes vormen de basis voor het methodisch handelen van de jeugdreclassering. De normatieve route gaat ervan uit dat de pedagogisch werker geleid wordt door wat maatschappelijk nodig wordt gevonden (Krechtig & Menger, 2008). Herstel van normen staat hierbij op de voorgrond, zowel de normen die gelden voor het gedrag van de jongeren (geen

delicten), als de normen voor een gezonde ontwikkeling (steun bij ontwikkelen van een gezond toekomstperspectief). De wetenschappelijke route bestaat uit het volgen van onderbouwde kennis die beschikbaar is over de effectiviteit van interventies (Krechtig & Menger, 2008). Realisatie van de wetenschappelijke route vindt plaats door systematisch werken volgens de processtappen diagnose, plan van aanpak, uitvoering en evaluatie. De normatieve en wetenschappelijke route geven dus richting aan het jeugdreclasseringswerk. Bij het volgen van de pragmatische route staan de eisen die de specifieke context en het individuele geval stellen voorop, waarbij de ervaringskennis van de reclasseringswerker aangewend wordt (Krechtig & Menger, 2008).

Jongeren en volwassenen komen alleen bij de (jeugd)reclassering terecht indien zij één of meerdere delicten hebben gepleegd. Het delict is de aanleiding voor de reclasseringsbemoeienis en het voorkomen van herhaling vormt van het begin tot het einde van het contact de leidraad van het methodisch handelen (Krechtig & Menger, 2008). De jeugdreclasseringswerker houdt dit uitgangspunt voor ogen bij het onderzoeken en diagnosticeren van de jongeren. Hij zoekt alleen naar die problemen, die duidelijk verband houden met het recidiverisico, de zogenaamde statische en dynamische risicofactoren. De reclassering richt zich vervolgens op het beïnvloeden van de dynamische risicofactoren met behulp van het inzetten van interventies (Krechtig & Menger, 2008).

Eerder is al kort de afwezigheid van een baan als criminogene factor aangeduid. Weerman en Van der Laan (2006) geven aan dat ook spijbelgedrag en voortijdig schoolverlaten factoren zijn die samenhangen met criminaliteit. De relatie tussen spijbelen en delinquent gedrag is onder andere vastgesteld door Beker en collega's (1998) in het periodiek Scholierenonderzoek en door Van der Laan en collega's (1998) in de WODC Jeugdcriminaliteitmonitor. Uit deze onderzoeken bleek dat spijbelaars twee tot drie keer zo vaak betrokken waren bij verschillende vormen van criminaliteit als niet spijbelaars. Blom en collega's (2005) vonden dat jongeren van 18 en 19 jaar die geen diploma hebben behaald in het voortgezet onderwijs vaker politiecontacten hebben dan jongeren met een diploma. Voor autochtone jongeren en tweede generatie allochtone jongeren was dit bijna drie maal zo veel. Ook uit een secundaire analyse van het NSCR schoolproject door Weerman en collega's (zoals geciteerd in Weerman & Van der Laan, 2006) kwam naar voren dat criminaliteit kan worden gekoppeld aan schoolverzuim en drop-out. Dit was vooral duidelijk bij ernstige vormen van crimineel gedrag. Ongeveer 20% van de schooluitvallers rapporteert een ernstig delict, wat ongeveer twee keer zo vaak is als degenen die geen drop-out waren. In dit

onderzoek zal voor elke respondent gekeken worden of er sprake is geweest van spijbelgedrag, voortijdig schoolverlaten en werkeloosheid voorgaand en tijdens de periode van het delictgedrag. Dit vormt de vierde deelvraag van het onderzoek.

Interventies gericht op werk en scholing

De (jeugd)reclassering inventariseert in de fase diagnose onder andere of er sprake is van dynamische risicofactoren op het gebied van werk en scholing. Als dit aan de orde is bij de betreffende cliënt zet de reclasseringswerker interventies in om jongeren en jongvolwassenen weer naar school te krijgen of hij biedt hulp om een baan te vinden. Bij jongeren of jongvolwassenen die in detentie hebben gezeten is dit traject vaak daar al ingezet. De reclassering neemt dan de nazorg en coördinatie van het traject op zich. Het bieden van nazorg aan (jeugdige) veelplegers na een periode van detentie is een onderdeel van de taken van de (jeugd)reclassering. Nazorg bestaat uit het begeleiden van ex-gedetineerden op verschillende leefgebieden zodat ze een zelfstandig bestaan kunnen opbouwen (Tönis, Zonneveld, Smit, Regelink & Van Lakerveld, 2007). Deze leefgebieden betreffen: wonen, werken/school, sociale omgeving, vrijetijdsbesteding en psychosociale hulp. Nazorg bij jongeren kan op vrijwillige basis plaatsvinden of opgelegd worden door de rechter. Bij volwassenen is nazorg alleen mogelijk binnen een verplicht kader, financiering voor vrijwillige begeleiding ontbreekt (Tönis et al., 2007). De reclassering werkt bij het uitvoeren van nazorg nauw samen met andere ketenpartners zoals de gemeente (creëren van een passend zorgaanbod), Raad voor de Kinderbescherming (casusregie), de JJI (betrekken reclassering bij verblijfsplan/informereren over geplande vertrekdatum) en het Openbaar Ministerie (tenuitvoerlegging beslissing verplichte nazorg van rechter) (Tönis et al., 2007). Vaak is nazorg onderdeel van een traject wat al in de JJI of de Penitentiaire Inrichting (PI) is gestart. Voor jongeren is dit bijvoorbeeld het eerder besproken Work-Wise en voor volwassenen zijn er andere programma's die al in de PI beginnen met toeleiding naar werk of scholing. Een voorbeeld hiervan is de pilot 'arbeidstoeleiding vanuit detentie' die in 2009 van start is gegaan in Lelystad, waarbij een samenwerkingsverband tussen DJI, UWV Werkbedrijf Lelystad en de gemeenten Lelystad, Almere en Dronten ervoor moet zorgen dat de afstand tot de arbeidsmarkt na detentie kleiner wordt, waardoor zowel het aantal uitkeringsaanvragen afneemt als de kans op recidive (www.veiligheidshuizen.nl). Ook in Penitentiaire Inrichtingen Noord-Holland Noord is gestart met een interventie gericht op arbeidstoeleiding: nieuw Positief Initiatief (nPI). Dit is een detentiefaserings traject waarin de toeleiding naar betaalde

arbeid centraal staat en de gedetineerden gedurende hun gehele detentiefase werken aan de vaardigheden die nodig zijn om de terugkeer in de maatschappij succesvol te laten verlopen (Van der Knaap, Van der Laan & Wartna, 2005). Aan het eind van het traject wordt arbeidsbemiddeling aangeboden, kan men praktijktraining gaan volgen in een centrum voor vakopleiding of bestaat de mogelijkheid tot plaatsing op een (vak)opleiding. Wanneer de detentiefase is afgerond neemt Reclassering Nederland de uitvoering van het traject over en zet de begeleiding voort tot deze niet langer nodig is. Deze begeleiding heeft een verplicht karakter. Tot slot is er de interventie Binnenste Buiten van de Penitentiaire Inrichtingen Noord-Brabant Noord, die is gericht op het plaatsen van gedetineerden op een reguliere arbeidsplaats of binnen een reguliere beroepsopleiding (Van der Knaap, Van der Laan & Wartna, 2005). Vast onderdeel is een opleidingsroute met werkervaringsplaatsen zodat de gedetineerde in de praktijk werkervaring kan opdoen. Dit levert de gedetineerde een getuigschrift op waardoor hij/zij in staat is bij sollicitaties recente werkervaring aan te tonen. De begeleiding van de deelnemers aan Binnenste Buiten is in handen van ITB-ers. Zij stellen de trajectplannen op, begeleiden de gedetineerden en besteden veel tijd aan contacten met samenwerkingspartners en het sociale netwerk van de gedetineerde. Aan het eind van de detentieperiode verzorgt de ITB-er de overdracht naar instanties uit de leefomgeving van de jongvolwassene, waarbij nazorg door de reclassering nog zes maanden doorloopt (Van der Knaap, Van der Laan & Wartna, 2005).

Behalve het bieden van nazorg tijdens reeds ingezette trajecten gericht op arbeidstoeleiding, heeft de reclassering zelf ook een training arbeidsvaardigheden voor veroordeelden die weinig of geen (positieve) werkervaring hebben, vaak laag opgeleid zijn en een onrealistisch beeld hebben van hun mogelijkheden (website reclassering.nl). Deze training richt zich op motiveren voor werk, achterhalen welk werk geschikt is voor de deelnemer, het ontwikkelen van vaardigheden die men als werknemer nodig heeft, zoals omgaan met anderen in een werksituatie, leren zich te presenteren en weten wat men kan verwachten van zijn/haar baas of collega's. Tenslotte wordt de deelnemers kennis bijgebracht over de belangrijkste organisaties op de arbeidsmarkt, zoals de sociale dienst, het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) en het UWV zodat ze weten bij welke instanties ze terecht kunnen op zoek naar werk (www.reclassering.nl). Voor de respondenten in dit onderzoek zal worden nagegaan of zij hulp hebben gehad vanuit reclassering of detentie bij het krijgen van werk of starten met een opleiding. Ook zal worden nagegaan of zij hebben deelgenomen aan

projecten of trainingen die gericht waren op het krijgen van werk. Dit vormt de vijfde deelvraag van het onderzoek.

Motivering, desistance en human agency

Reclasseringswerkers moeten bij de opbouw van een werkrelatie met een nieuwe cliënt altijd rekening houden met een bijzondere dynamiek, namelijk de dynamiek van de onvrijwillige transactie (Menger & Krechtig, 2008). Er is sprake van onvrijwillige contact, waarbij de reclassering mensen beperkt in hun vrijheid. Een veel voorkomende reactie op deze vrijheidsbeperking is 'reactance', dat zich kan uiten in boosheid, schijnbare overgave, onverschilligheid, bedreigen, ontkennen, bagatelliseren en strategische zelfpresentatie (Rooney, zoals geciteerd in Menger & Krechtig, 2008). De (jeugd)reclasseringswerker kan dit gedrag versterken door cliënten geen kans te geven dit gedrag te uiten of het gedrag af te wijzen (Menger & Krechtig, 2008). Belangstelling tonen en het gedrag als normaal beschouwen is effectiever. Ook is het van belang dat de reclasseringswerker op voorhand duidelijke afspraken maakt met de cliënt over hoe de vrijheid van de cliënt weer te vergroten is.

In het beginstadium van het reclasseringscontact is vaak sprake van externe motivatie van cliënten (Menger & Krechtig, 2008). Externe motivatie houdt in dat iemand iets doet omdat het van anderen moet, het instemmen met reclasseringstoezicht wordt bijvoorbeeld vaak gedaan om een strengere straf te voorkomen. De intentie om te veranderen is dan ook nog niet aanwezig bij deze cliënten. Reclasseringswerkers starten vaak met extern gemotiveerde cliënten en proberen naar gelang het contact vordert de externe motivatie van cliënten om te buigen naar interne motivatie, wat inhoudt dat diegene zelf wil veranderen. Cliënten hebben bij de start van het contact veel weerstand tegen begeleiding door de reclassering (Menger & Krechtig, 2008). Het is aan de reclasseringswerkers om de jongeren of jongvolwassenen te motiveren voor het contact en voor de begeleidingsdoelen en te achterhalen waar de weerstand vandaan komt. Ook moeten zij de belangrijke keerpunten in het leven van hun cliënten herkennen en de werking ervan versterken om desistance te bevorderen (Menger & Krechtig, 2008).

De keerpunten in iemands leven zijn vaak pas van invloed op het moment dat diegene daar zelf waarde aan hecht. De actieve inbreng van de delinquent is daarom ook van cruciaal belang in het desistance-proces (Nuytiens, Christiaens & Eliaerts, 2008). De delinquent zelf zal de keerpunten die zich voordoen moeten zien als een kans om te veranderen en zal zelf

deze kans moeten aangrijpen. Hierbij is het belangrijk dat de delinquent in kwestie inziet dat hij een keuze heeft om wel of niet delinquent gedrag te vertonen. Een instrument dat vaak gebruikt wordt tijdens de begeleiding van de reclassering is het delictscenario: een beschrijving van ketens van gebeurtenissen en gedragingen die in een bepaalde volgorde vooraf zijn gegaan aan het delict (Krechtig & Menger, 2008). Dit delictscenario kan worden gemaakt met behulp van het vijf G-schema: *gebeurtenis, gedachten, gevoelens, gedrag en gevolg*, dat een cliënt inzicht kan geven in zijn eigen gevoelens en gedrag en de gevolgen daarvan. Cliënten leren met behulp van het delictscenario dat delictgedrag hen niet overkomt maar dat zij zelf andere keuzes kunnen maken en een handelend wezen zijn (Krechtig & Menger, 2008).

Naar aanleiding van bovenstaande kan men zich afvragen of reclasseringstoezicht en de interventies die ze inzetten überhaupt van belang zijn. Is het niet zo dat het effect van de interventie afhankelijk is van het openstaan van de jongeren voor deze interventie of voor het stoppen in het algemeen? In dit onderzoek zal worden nagegaan welke rol de reclassering heeft gespeeld in het stopproces en of het openstaan van de jonge veelplegers voor verandering hierbij een rol heeft gespeeld. Dit is de zesde en laatste deelvraag van het onderzoek.

Methoden

De data voor dit onderzoek zijn verkregen uit zeventien interviews met jongvolwassenen, die voorheen veel delicten hebben gepleegd maar nu gestopt zijn met criminaliteit. Aan het begin van de zoektocht naar respondenten is uitgegaan van mensen die meer dan vijf delicten hebben gepleegd en daar minimaal een jaar mee gestopt zijn. Het bleek echter niet haalbaar om met deze criteria voldoende respondenten te vinden en daarom is er besloten de leeftijdsgrenzen wat ruimer te nemen en ook jongvolwassenen die de intentie hebben om te stoppen met criminaliteit, te interviewen voor het onderzoek. Negen van de zeventien interviews zijn vorig jaar afgenomen door de groep masterstudenten die toen aan het onderzoek deelnam, acht van de interviews zijn dit jaar afgenomen door de huidige groep. Vorig jaar is echter gewerkt met een andere vragenlijst, waardoor de interviews van vorig jaar slechts gedeeltelijk bruikbaar zijn. Desondanks bevatten ze vaak nuttige informatie, waardoor ze wel worden opgenomen in dit onderzoek.

De leeftijden van de respondenten variëren van 20 tot 36 jaar, met een gemiddelde van 25 jaar. Van de zeventien respondenten zijn veertien in Nederland geboren en hebben zeven

Nederlandse ouders. Zes respondenten zijn oorspronkelijk van Marokkaanse afkomst, twee van Surinaamse afkomst, één van Antilliaanse afkomst en één van Afrikaans/Nederlandse afkomst. De respondenten hebben overwegend drugs-, gewelds- en vermogensdelicten gepleegd. Eén respondent heeft zich schuldig gemaakt aan zedendelicten. De respondenten wonen verspreid door heel Nederlands en zijn gevonden door het benaderen van onder andere de reclassering, de politie en jongerenwerkers van verschillende instanties. Bij de interviews van vorig jaar was ook sprake van het sneeuwbaaleffect (Landsheer en collega's, 2003; Robson, 2002), wat inhoudt dat de respondenten zelf nieuwe respondenten hebben aangeleverd. De interviews zijn afgenomen door twee vrouwelijke interviewers en zij hebben anderhalf tot tweeënhalf uur geduurd. Deze interviews kunnen als semigestructureerd worden geclassificeerd (Baarda, 2005). De interviews zijn deels afgenomen in openbare gelegenheden en deels bij vestigingen van de reclassering. De interviews zijn opgenomen op een voicerecorder, waardoor het nadien afgeluisterd kon worden en letterlijk uitgetypt kon worden. Aan de respondenten is aangegeven dat de data uitsluitend gebruikt worden voor onderzoek en volledig geanonimiseerd zullen worden. Analyse van de uitgetypte interviews vond plaats door middel van labels, waaruit voldoende interessante bevindingen naar voren zijn gekomen voor een eerste analyse van hulpverlening gericht op werk en scholing in het stopproces van voormalig veelplegers.

Onderzoeksbevindingen

Als eerste zullen de belangrijkste kenmerken van de groep respondenten worden beschreven, waarna gekeken wordt naar het schoolverloop en spijbelgedrag van de respondenten en naar wanneer zij begonnen zijn met het plegen van delicten. Vervolgens wordt beschreven of en hoe lang zij in detentie hebben verbleven, of ze (jeugd)reclassering hebben gehad en welke, aan werk gerelateerde, vormen van hulpverlening zij hebben ontvangen.

Beschrijving onderzoeksgroep

Eerst zullen de belangrijkste kenmerken van de acht respondenten die dit jaar geïnterviewd zijn beschreven worden, waarna ook de kenmerken van de negen respondenten die in het voorafgaande studiejaar geïnterviewd zijn kort beschreven zullen worden.

Y. is een 20-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Op zijn 12^e of 13^e heeft Y. voor het eerst een winkeldiefstal gepleegd. Inmiddels heeft Y., naar eigen zeggen, twintig delicten

gepleegd, overwegend boxinbraken (openbreken van opslagboxen, welke mensen kunnen huren om goederen in op te slaan).

Ke. is een 21-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Ten tijde van zijn eerste delict was K. 14 jaar. Hij heeft toen zonder rijbewijs en onder invloed in een auto gereden. In totaal heeft hij om en nabij de twintig delicten gepleegd waarvan het overgrote deel diefstallen en mishandelingen (vechten) zijn.

A. is een 20-jarige jongen van Nederlandse afkomst. A. heeft een jonger broertje, welke hij seksueel heeft misbruikt. Tevens heeft A. twee neefjes seksueel misbruikt. A. is naar eigen zeggen meerdere malen door zijn ooms misbruikt.

R. is een 29-jarige man van Nederlandse afkomst. Vader was een alcoholist en mishandelde moeder. R. heeft voornamelijk inbraken en autodiefstallen gepleegd met een bende. Zijn eerste delict was rond zijn tiende, "*Iemand totall-loss slaan.*". R. heeft ook drugs verhandeld, tot hij op een gegeven moment zelf zo veel gebruikte dat hij bijna niets meer verkocht.

M. is een 25-jarige jongen van Nederlandse afkomst. M. heeft op zijn 7^e zijn eerste delict gepleegd, het overvallen van een juwelier. Zijn vader heeft hem toen voor zeven jaar naar Marokko gestuurd. Bij zijn terugkomst in Nederland is hij gaan handelen in drugs. Hij heeft dit tot een aantal maanden geleden gedaan.

Ma. is een 20-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Tot zijn zevende is hij dagelijks door vader mishandeld. Moeder is na de scheiding depressief geworden en Ma. is er getuige van geweest dat moeder haar polsen door heeft willen snijden. Vader komt uit een criminele familie, vaders vader heeft vastgezeten voor moord. Ma. Zijn delicten hebben te maken met gevechten vanuit racistische overtuigingen. Hij heeft gedurende een aantal jaren deel uitgemaakt van een groep neo-nazi's.

V. is een 25-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Op zijn achttiende is V. door vader het huis uit gezet, omdat hij volkomen zijn eigen gang ging en veelvuldig drugs gebruikte. V. heeft toen lange tijd op straat geleefd, hij drugs gedeald en inbraken gepleegd. Ook heeft hij drugs- en kleding gesmokkeld.

G. is een 27-jarige man van Nederlandse afkomst. De vader van G. heeft een crimineel verleden. G. zijn eerste delict was een vechtpartij op zijn 11^e. Vanaf zijn 16^e is hij in een bende drugs gaan verkopen. Ook heeft hij een moord en twee pogingen tot doodslag op zijn naam staan.

J. is een 27-jarige man van Nederlandse afkomst. Hij heeft op zijn 14e geld meegenomen toen hij deel nam aan een sponsorloop. Op zijn 17e heeft hij een juwelier overvallen. Na zijn detentie voor deze overval is J. gaan privé-en samen met een aantal anderen. Dit wil zeggen dat zij zich voordeden als, bijvoorbeeld, leden van de schoonmaakploeg en dan een bedrijf binnen zijn gegaan en waardevolle spullen hebben meegenomen. Ook heeft J. op grote schaal fraude gepleegd en in drugs gehandeld.

Me. Is een 36-jarige man van Surinaamse afkomst. Zijn eerste delict heeft Me. op zijn 13^e of 14^e gepleegd. Hij heeft toen iemand in elkaar geslagen en is betrokken geraakt bij het afpersen van een leeftijdsgenootje (zakgeld werd afgeperst). Hierna heeft Me. op grote schaal in drugs gehandeld en is hij een ‘makeelaar’ ofwel bemiddelaar geweest.

S. is een 27-jarige vrouw van Surinaamse afkomst. S. is op Schiphol met 1.8 kilogram cocaïne opgepakt door de marechaussee. Hiervoor en hierna heeft zij ook drugs gedeald. S. is lange tijd verslaafd geweest aan het roken van hasj en weed.

T. is een 20-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Op zijn 14^e is T. begonnen met blowen en tegen zijn 18^e is hij verslaafd geraakt hieraan. Op zijn 15^e of 16^e heeft T. een bromfiets gestolen, hierna heeft hij ongeveer vijftien autodiefstallen gepleegd.

V. is een 24-jarige jongen van Surinaamse afkomst. Op zijn 14^e heeft V. zich voor het eerst schuldig gemaakt aan heling. Op zijn 15^e, 16^e, en 17^e is hij ook drugs gaan verkopen. Vanaf zijn 19^e heeft hij zich bezig gehouden met, op grote schaal, tankpasfraude.

K. is een 29-jarige jongen van Marokkaanse afkomst. Rond zijn 16^e is K. begonnen met zijn criminele bijverdiensten, dit wil zeggen, K. handelde grootschalig in drugs.

H. is een 21-jarige jongen van Nederlandse afkomst. H. heeft zijn stiefvader neergestoken toen hij elf was, omdat hij moeder mishandelde. Dit was zijn eerste delict. Vervolgens heeft H. winkeldiefstallen en overvallen gepleegd en hij heeft van zijn 14^e tot en met zijn 19^e gedeald.

B. is een 21-jarige jongen van Nederlandse afkomst. Zijn vader is een aantal jaren terug overleden aan de gevolgen van drugs- en alcoholmisbruik. Zijn vader en opa hadden contacten met de onderwereld. Op 13-jarige leeftijd heeft B. zijn eerste inbraak met vrienden gepleegd. Hij heeft vastgezet in Rentray en is hier betrokken geraakt bij een steekpartij, waarvoor hij een PIJ-maatregel opgelegd heeft gekregen. Ook heeft hij tussen zijn 12^e en 16^e in drugs gehandeld.

Ba. is een 32-jarige man van Nederlandse komaf. Ba. is op zijn 19^e voor het eerst met politie en justitie in aanraking gekomen, omdat hij in het bezit was van een spijkerpistool. Hij

heeft voor het eerst gezeten vanwege oplichting. Ook heeft hij zich beziggehouden met witwaspraktijken.

Schoolverloop en criminaliteit

Y. heeft het reguliere basisonderwijs afgerond. Y. spijbelde naar eigen zeggen veel op de middelbare school en heeft het VMBO niet afgemaakt. Na zijn detentie is Y. naar het Altra College gegaan. Hier heeft hij alsnog zijn middelbare school diploma gehaald. Aansluitend heeft Y. Handel niveau 1 en 2 op het ROC gehaald. Y. geeft aan tijdens deze periode geen delicten te hebben gepleegd. Dat hij hierna toch weer is opgepakt is volgens Y.: “*Dat was puur verkeerde tijd. Puntje bij paaltje heb ik voor niets gezeten, ook al ben ik veroordeeld. Heel jammer eigenlijk, ik flip er nog steeds van.*”.

Ke. heeft zijn VMBO diploma gehaald en na school is hij direct gaan werken. Ke. is begonnen met het plegen van delicten toen hij 14 was en nog op school zat. Voor zijn veertiende “*deed ik nooit iets bijzonders.*”. Gedurende de rest van zijn schoolloopbaan is Ke. doorgedaan met het plegen van delicten.

A. ging voordat hij in detentie kwam nog maar weinig naar school. Hij spijbelde veel en ging in de tijd die hij vrij had “*gewoon belletje lellen, ruiten inkinkelen en kattenkwaad uithalen. Ook deed ik weleens een inbraak*”. In JJI Harreveld heeft hij zijn VMBO diploma gehaald. Toen hij vrij kwam is hij begonnen aan MBO zelfstandig werken kok niveau 2. Hier is hij na ongeveer een jaar mee gestopt. “*Ik heb alle praktijkervaring behalve de theorie niet. Ik kwam er achter dat ik ben misbruikt door twee ooms.*”. A. heeft al een aantal jaren geen delicten meer gepleegd.

R. heeft het basisonderwijs doorlopen. Na de basisschool is R. op zijn 12^e jaar in detentie gekomen en heeft tot zijn 20^e jaar vastgezeten. In Den Engh heeft hij enkele diploma's gehaald onder andere bij de zeevaartafdeling. Onduidelijk is of hij een middelbare school diploma heeft gehaald. Ten tijde van het onderwijs zat R. vast en hij heeft dan ook geen delicten gepleegd, na detentie echter wel. Spijbelen was tevens ook geen mogelijkheid.

M. heeft zijn HAVO diploma gehaald en is begonnen aan de hogere hotelschool. Deze heeft hij echter niet afgemaakt. M. heeft zijn middelbare school diploma in Marokko gehaald. De laatste twee jaar heeft hij in Marokko veel gespijbeld omdat hij weinig zin meer had in school. Over zijn tijd in Marokko zegt hij “*Opvoeding.. het is daar anders op school, je wordt daar harder aangepakt, je haalt het niet in je hoofd om bepaalde dingen daar uit te halen*”. In Nederland is dit blijkbaar anders, want toen M. terug naar Nederland is gekomen zag hij “*veel*

mensen dealen. Op een gegeven moment heb ik ook besloten om daarmee wat bij te gaan verdienen en ben ik ook gewoon inkopen gaan doen”.

Ma. is van het reguliere basisonderwijs naar het speciale basisonderwijs gegaan voor kinderen met gedragsproblemen. Deze heeft hij afgemaakt en vervolgens is hij naar VMBO basisberoepsgerichte leerweg gegaan. Hier was hij niet te handhaven: *“Ja, dat is de periode dat ik behoorlijk agressief ben geworden.”*. Ma. heeft nooit veel gespijbeld dat *“kreeg ik echt niet voor elkaar bij me moeder.”*. Ma. heeft in Harreveld zijn diploma metaalbewerking niveau 1 gehaald. Ma. heeft één maal vastgezet en na zijn detentie heeft hij, naar eigen zeggen, geen delicten meer gepleegd.

V. heeft een MBO diploma groothandel/internationale handel. Van zijn 18e tot en met zijn 23e heeft V. op straat gewoond en inbraken gepleegd en drugs gedeald *“.. tot mijn 18e ben ik altijd goed bezig geweest met school, tot het moment dat ik in aanraking kwam met drugs.”*. V. heeft al zijn delicten tussen zijn 18^e en 24^e gepleegd. Na de laatste keer dat V. in detentie heeft gezeten, heeft hij geen delicten meer gepleegd.

K. is in het derde jaar MBO gestopt met school. Hij heeft altijd veel gespijbeld. De dagen waren te lang en K. geeft aan niet stil te kunnen zitten. Een aantal jaren later is K. begonnen aan de opleiding sociaal cultureel werk, ook deze heeft hij niet afgemaakt. K. is vanaf zijn 16^e betrokken bij criminele activiteiten, welke met het toenemen van de jaren ernstiger van aard zijn geworden. Rond zijn 24^e is K. gestopt met het plegen van delicten.

G. heeft alleen de basisschool afgemaakt. Hij heeft wel de eerste twee klassen van het VMBO basisberoepsgerichte leerweg gedaan, daarna is hij aan de LTS begonnen. G. geeft aan dat hij vanaf de basisschool af aan al veel kattenkwaad uit heeft gehaald op school. De LTS heeft G. niet afgemaakt *“Ik ging in principe bijna niet naar school.”*.

J. zijn schoolloopbaan is tot en met de MAVO goed verlopen. J. heeft *“wel eens gespijbeld”*, maar niet regelmatig. Vanuit de MAVO is hij naar de MHBO gegaan. Echter is hij in deze tijd vast komen te zitten en heeft hij deze niet afgemaakt. Tijdens detentie is hij begonnen aan HBO commerciële economie aan het Dudok college. Deze opleiding heeft J. niet afgemaakt. J. is pas onlangs gestopt met het plegen van delicten.

Me. heeft het basisonderwijs en de LTS afgerond en volgt nu de opleiding Sociaal Cultureel Werk. Me. is nu al enige tijd gestopt met het plegen van delicten, na de tweede keer dat hij gedetineerd heeft gezeten. Dit is waarschijnlijk tussen zijn 25^e en 30^e geweest.

S. heeft de basisschool afgemaakt en is aan het mavo begonnen. Hier is zij echter voortijdig mee gestopt. In deze tijd heeft S. frequent gespijbeld. S. heeft het VMBO wel

afgemaakt en *“daarna heb ik eigenlijk niets gedaan.”*. Drie jaar geleden is S. begonnen aan de opleiding Sociaal Cultureel Werk (SCW). Sinds zij met SCW is begonnen heeft zij geen delicten meer gepleegd.

T. heeft zijn VMBO niet afgemaakt. Als reden geeft hij *“Ik was verslaafd (blowen) en dat had effect op school, privéleven, het had effect thuis.”*. *“School vond ik niks en vind ik niks.”* *“Uiteindelijk was school wel het beste. Maar ik vond dat gewoon persoonlijk niet. Ik dacht van ‘ik heb hier niets te zoeken’.”* T. geeft aan nooit gespijbeld te hebben. T. is nu ongeveer een jaar gestopt.

Vi. heeft de basisschool goed doorlopen. Hij heeft ook zijn MAVO diploma behaald. Hij geeft aan geen problemen met spijbelen te hebben gehad. Vervolgens heeft hij zijn diploma MBO detailhandel behaald. Hierna heeft hij gedetineerd gezeten. Hij wil nog een HBO diploma halen, want *“ dan heeft hij hbo werk- en denkniveau. Dan staat het tenminste op papier.”*. V. is in 2005 vrijgekomen en heeft sindsdien geen delicten meer gepleegd.

H. heeft zijn VMBO diploma gehaald. Hij geeft aan wel veel problemen te hebben gehad op school *“veel vechtpartijen, veel mensen geslagen op school, geschorst, ehh er af gegaan en weer op school gegaan, maar ik heb mijn diploma uiteindelijk behaald.”*. H. is nu drie jaar gestopt met het plegen van delicten.

B. geeft aan het basisonderwijs goed te hebben doorlopen, daarna, op het VMBO, heeft B. zijn motivatie verloren *“Weinig zin had ik. Dus veel gekloot, veel spijbelen, ruzies, leraren...”*. B. is nu bezig met een opleiding tot EQUIP trainer en heeft sinds zijn vrijkomen in 2007 geen delicten meer gepleegd.

Ba. heeft zijn basisschool en VMBO afgemaakt. Vervolgens is hij begonnen aan de opleiding SPW. Tijdens SPW heeft Ba. veel gespijbeld. Deze opleiding heeft hij wel afgemaakt. In de tijd dat Ba. naar school is gegaan, heeft hij tevens delicten gepleegd.

Hulpverlening, werk en criminaliteit

Y. heeft verschillende vormen van ambulante hulpverlening gehad, maar geen enkele gericht op scholing of werk. Dit geldt ook voor de residentiële hulpverlening. Y. heeft tot drie maal toe verbleven in JJI Het J.O.C. (tegenwoordig Het Amsterbaken) en heeft meerdere malen reclasseringstoezicht gehad. *“Reclassering heeft mij nooit geholpen, dat was allemaal bullshit!”*. Y. is nu enkele maanden vrij, maar heeft tot op heden nog geen werk gevonden. *“Ik wou graag werken, ik wil graag werken, maar het lukt niet echt. Ik zou het liefst snel een baan vinden wat ik echt leuk vind, anders houdt het snel op. Ik denk dat er hier op aarde vast*

wel een baantje voor mij is wat ik leuk vind!". Y. loopt nu bij DWI, maar hier is na enkele maanden nog niets uit voortgekomen.

Ke. heeft niet in een JJI verbleven, maar is wel meerdere malen onder toezicht geweest van de reclassering. Naar eigen zeggen heeft hij nooit hulpverlening gericht op werk of scholing ontvangen: *"Ja, dat kreeg ik van het <onbekend>, die zouden twee maanden voordat ik vrij kwam contact met mij opnemen. Het heeft een half jaar geduurd voor ze langs zijn gekomen, en toen had ik alles al zelf gedaan. Een huis gezocht, een baan gezocht, mezelf ingeschreven, dus ik had alles al gedaan."*. Toen K. de laatste keer opgepakt is, had hij een baan. Zijn baas wilde hem na zijn detentie echter niet terug. Hij doet nu 32 uur in de week productiewerk. Werk vinden was moeilijk geeft K. aan. K. is van mening dat het werk wat hij nu doet geen heeft gespeeld in zijn stopproces en ook geen rol speelt in het gestopt blijven: *"Nee, het staat er helemaal buiten."*.

A. heeft voor zijn vijftiende geen hulp ontvangen. Na zijn vijftiende heeft hij in Rentray Rekken (twee weken), De Sprengen Zutpen (vier jaar) en in Harreveld 't Anker gezeten. A. kan zich niet herinneren dat hij heeft deelgenomen aan Work-Wise of op werk gerichte trainingen. A. is al vier maanden zelf op zoek naar werk via internet en uitzendbureaus. Hij is nu via het Leger des Heils als vrijwilliger aan het werk als fietsenmaker. A. heeft nu teveel nazorg: *"Ik heb 8 personen die zich met mij bemoeien, dat begint mij de strot uit te hangen"*.

R. heeft in de Hartelborcht (vier maanden), IJsselstein (2 jaar) en in Den Engh (zes jaar- PIJ maatregel) verbleven, waar hij, naar eigen zeggen, nooit enige vorm van behandeling heeft ontvangen. Wel heeft R. in Den Engh deelgenomen aan het zeevaart programma, waarbij hij ook op zee heeft gezeten. Hij geeft aan allerlei baantjes te hebben gehad: *"..kit uitsnijden, badkamers renoveren, UPS, dakdekker, loodgieter. Ja, en glazenwasser ook nog!"*. R. geeft aan dat werk voor hem betekend: *"Ja, sociaal, ik kom in een mensenkring. Ja, lekker. Ik vind het gewoon lekker om te werken."*. Op dit moment heeft R. geen werk, wel volgt hij een opleiding op vrijdag om kapiteinspapieren te halen. *"Reclassering heeft gezorgd dat ik een uitkering krijg en dat ik in het traject weer een opleiding doe"*. R. denkt echter dat werk en hulpverlening geen rol heeft gespeeld in zijn stopproces.

M. heeft na de laatste keer dat hij gedetineerd heeft gezeten besloten om te stoppen. Het eerste wat M. is gaan doen toen hij vrij is gekomen is werk zoeken, want *"geen werk hebben kan een groot obstakel zijn, geen inkomen, en dat voor een tijd lang.. dat kan een ervoor zorgen dat iemand terugvalt."*. M. werkt nu 36 uur per week als jongerenwerker. Hij

geeft aan dat hij een hele goede reclasseringsambtenaar had, die hem goed ondersteund heeft. Dit heeft echter geen rol gespeeld in het stopproces.

Ma. heeft vanaf zijn zeventiende contact met (vrijwillige) hulpverlening. Ma. heeft in Harreveld verbleven waar hij verschillende behandelingen heeft gehad zoals EMDR en agressieregulatietraining. Ook heeft daar enkele diploma's gehaald. Ma. werkt nu via het arbeids- en trainingscentrum fulltime op een scheepswerf. Hij woont in een centrum voor begeleid wonen, RIBW, en heeft reclasseringstoezicht. Werken en hulpverlening helpt volgens hem niet bij het stoppen met criminaliteit.

V. is van mening dat alle hulpverlening die hij heeft gehad zinloos is geweest. V. werkt nu als koerier, maar hij is van plan werk te zoeken wat past bij zijn afgeronde opleiding groothandel/internationale handel. In detentie had V. het gevoel: *"het was nu of nooit..daar is de plek om te stoppen."*

K. geeft aan dat hij van mening is dat goede hulp en begeleiding van belang zijn in het stopproces. Welke hulp en begeleiding hij zelf heeft gehad en waar hij gedetineerd heeft gezeten is echter onbekend. Wel geeft K. aan dat hij hulpverlening onnodig vond, aangezien hij wist wat hij fout heeft gedaan. K. heeft verschillende eigen zaken gehad, op dit moment heeft hij een eigen textielzaak en werkt hij bij het Mobiele Jongeren Team (STJT). K. heeft besloten dat hij zijn geld liever op een eerlijke manier wil verdienen zonder alle spanningen.

G. heeft geen hulpverlening gehad gericht op werk. Hij heeft wel tijdens zijn detentie verschillende diploma's en certificaten gehaald. G. geeft aan nooit echt werk te hebben gehad, hij heeft van alles geprobeerd, maar: *"Dan werd ik er moe van en dacht ik dit is niets voor mij. Dan stop ik.."*. Tot op dit moment heeft G. geen baan, maar is hij als dagbesteding drie halve dagen per week bij de stichting Delinquentie en samenleving en heeft hij vrijwilligerswerk.

J. heeft tijdens detentie een opleiding gevolgd, maar deze niet afgemaakt. J. werkt nu bij een vriend als verzekeringsadviseur. J. geeft aan dat als hij zijn opleiding af had gemaakt: *"dan had er zeer zeker een grotere kans ingezet dat wat daarna is gebeurd nooit heeft plaatsgevonden."*. J. heeft korte tijd reclasseringstoezicht gehad, hier was hij niet echt tevreden over.

Me. heeft voor zo ver bekend geen hulpverlening gehad die gericht was op scholing of werk. Me. heeft verschillende baantjes gehad tijdens zijn criminele verleden. Na zijn detentie is hij begonnen als jongerenwerker en sinds zijn 22^e heeft hij zijn eigen evenementenbureau. Hij geeft aan dat voor mensen die uit detentie komen structuur, een huis, een baan en vrienden die er zijn belangrijk zijn om te stoppen. Ook geeft Me. aan dat hij dit allemaal had toen hij

vrij kwam: *„..maar dat heb ik allemaal zelf moeten doen, niet justitie of iemand anders.”*. Hij geeft aan dat de reclassering geen rol heeft gespeeld in zijn stopproces.

S. heeft na haar detentieperiode deelgenomen aan het project Opboksen, dat gericht was op sociale vaardigheden en arbeidstoeleiding. Zij heeft veel steun gehad aan haar coach van het project. S. heeft tot op heden geen baan, maar zij volgt wel een HBO opleiding. Hulpverlening heeft voor S. wel een rol gespeeld in haar stopproces, maar niet zozeer de vaardigheden die ze geleerd heeft als wel de onvoorwaardelijke steun van haar coach. Werken heeft voor S. geen rol gespeeld in haar stopproces.

T. heeft in het verleden verschillende baantjes gehad en werkt nu bij de postbezorging. Hij heeft vroeger jeugdreclassering gehad en staat nu onder toezicht van volwassenen reclassering. Dit heeft hij niet nodig: *“Ik doe het toch nooit meer en dit is gewoon tijdsverspilling”*. Het heeft hem veel rust gegeven, stoppen: *“Je gaat naar school, je gaat naar werk, je komt thuis en je hebt gewoon de hele avond voor jezelf.”*. Werken is voor T. een manier om legitiem aan je geld te komen en: *“zweetgeld gaat veel langer mee.”*.

Vi. heeft twee jaar vastgezet in een gevangenis voor volwassenen. Hij geeft aan dat het moeilijk is om werk te krijgen als je een strafblad hebt: *“Ik heb een jaar lang lopen solliciteren en noem het allemaal maar op, ik kon geen verklaring van goed gedrag afgeven.”*. Vi. heeft nu twee eigen ondernemingen, maar wil liever voor een baas werken. Hij blijft echter zelfstandig ondernemer, totdat hij een verklaring van goed gedrag kan opvragen.

H. heeft nooit gewerkt, hij verdiende genoeg met zijn criminele activiteiten. Op dit moment heeft H. geen baan, omdat hij: *“lekker vrij wil zijn.”*, *“moeite heeft met werken, ik kan niet zomaar voor iemand gaan staan en doen wat hij tegen mij opdraagt”*. Het is onbekend of H. ooit hulpverlening heeft gehad gericht op werk.

B. heeft in totaal 22 maanden in een verschillende JJI's doorgebracht. Hij heeft hier naar eigen zeggen veel geleerd, maar heeft geen hulpverlening gericht op scholing of het vinden van werk gehad. B volgt nu een opleiding tot EQUIP trainer en werkt bij JJI de Sprengen. B. geeft aan dat hij het belang inziet van een opleiding en werk, dat is de enige manier om ergens te komen.

Ba. heeft voordat hij in detentie is geweest verschillende banen gehad. Hij heeft bij de gemeente, een grote bank en een uitgeverij gewerkt. Ook heeft hij een goedlopend eigen financieel adviesbureau gehad. Nu, na detentie, werkt hij bij een call-center, waar hij medewerkers traint. Hij geeft aan dat hij denkt dat het hebben van werk belangrijk *kan* zijn om te stoppen, maar niet voor hem.

Stopfactoren en human agency

In de interviews is aan de respondenten gevraagd wat voor hen de factoren zijn, die hebben bijgedragen aan het stopproces. Slechts enkelen hebben aangegeven dat werk en/of hulpverlening gericht op werk een rol heeft gespeeld. De meesten hebben andere factoren genoemd. Een aantal noemt familie als reden om te stoppen, zoals Ma: *“ik wilde mijn familie kunnen zien wanneer ik wil. Als ik weer vast kom te zitten wordt ik de familie uitgeknikkerd”* en Ba: *“ mijn main-reden was gewoon dat ik mijn familie misschien kwijtraak ”*. Bij drie respondenten was de voornaamste reden van stoppen dat zij bij hun kinderen wilden zijn. Weer drie anderen geven aan dat hun vriendin een reden is geweest om te stoppen, bijvoorbeeld K: *“Ik zat in een politiecelletje en dacht: nu ben ik er klaar mee! Ik kan niet bij mijn vriendin zijn en zij is gewoon teleurgesteld”*. Ook de spanning en stress die het criminele wereldje met zich meebracht wordt door drie voormalig veelplegers genoemd als stopfactor. Eén van de respondenten geeft als reden dat hij beseftte wat hij zijn slachtoffers heeft aangedaan, een ander noemt zijn geloof als belangrijke factor en een derde noemt de angst om gepakt te worden. Nagenoeg alle respondenten geven aan dat hun eigen beslissing om te stoppen de belangrijkste stopfactor is. Zoals bij Ma. die aangeeft gestopt te zijn omdat hij zich, toen hij gedetineerd zat, de waarde van vrijheid realiseerde. Of Me die zegt: *“Op een gegeven moment ga je terugdenken en dan denk je waar doe ik het eigenlijk voor? Als je na gaat denken zie je dat het leven toch hele andere dingen biedt”*. Ook T geeft aan: *“Niets weerhoudt me ervan weer de criminaliteit in te gaan, maar ik wil echt niet!”*.

Conclusie

De eerste deelvraag die beantwoordt kan worden aan de hand van de onderzoeksbevindingen is welke hulpverlening de respondenten in de JJI's, met betrekking tot scholing en werk, hebben ontvangen. Er is specifiek gevraagd naar deelname aan het Work-Wise traject bij de acht respondenten welke dit jaar zijn geïnterviewd. De interviews van het voorgaande jaar zijn wel meegenomen bij de beantwoording van deze onderzoeksvraag, ondanks dat er niet specifiek naar Work-Wise is gevraagd. Indien er niet door de respondenten deel is genomen aan Work-Wise, en dit geldt voor de respondenten van dit jaar en van voorgaand jaar, is er gekeken naar welke hulpverlening gericht op scholing en werk zij wel hebben ontvangen. Hier moet bij worden opgemerkt dat, daar waar er naar is gevraagd, de respondenten niet goed in staat zijn geweest aan te geven welke trainingen en vormen van behandeling zij binnen de JJI hebben gehad. Waar zij hier wel toe in staat zijn geweest is naar voren gekomen dat geen

van de respondenten, zowel van dit jaar als voorgaand jaar, deel heeft genomen aan het Work-Wise traject. Dertien van de 17 respondenten geven aan geen hulp te hebben gehad gericht op scholing of werk of kunnen niet aangeven welke hulp zij precies hebben ontvangen. Vier van de 17 respondenten hebben hun middelbare school diploma of certificaten behaald in de JJI. Eén respondent heeft zijn VMBO-diploma behaald, één heeft in Den Engh een aantal certificaten met betrekking tot zeevaart behaald (onduidelijk welke certificaten dit precies zijn), één respondent is uit zichzelf scholing gaan volgen, omdat: *„als ik mijn papieren had, tenminste, kon ik in principe wel verder gaan.”*. De vierde en laatste respondent (B.) heeft niet zozeer een diploma of certificaat behaald, maar hij heeft in toenemende mate verantwoordelijkheden gekregen binnen de JJI. B. is onder andere leider van de jongerenraad geweest en hierover heeft hij aangegeven: *„ik had meteen het gevoel dat ik heel serieus werd genomen, dat heeft mij heel goed gedaan!”*. Hier kan uit geconcludeerd worden dat, ondanks dat vrijwel geen van de respondenten deel hebben genomen aan een programma gericht op scholing en werk, het overgrote deel na detentie wel werk heeft.

De tweede deelvraag welke beantwoord kan worden aan de hand van de interviews is of de respondenten op dit moment een baan hebben en of zij deze over hebben gehouden aan de hiervoor bedoelde hulpverlening. Zoals bij de eerste onderzoeksvraag al beschreven staat hebben geen van de respondenten deelgenomen aan het Work-Wise traject of aan andere programma's welke zich specifiek op (het vinden van) werk richten. Er zijn slechts vier respondenten welke programma's gericht op scholing hebben gevolgd. Van deze respondenten is er één welke aan het werk is gegaan als jongerenwerker binnen de instelling waar hij gedetineerd heeft gezeten. Dit is B. De andere drie respondenten, welke een diploma of certificaten in de JJI hebben behaald, hebben na hun ontslag uit detentie geen werk gevonden. Er zijn twee respondenten welke geen enkele vorm van hulpverlening hebben gehad en tevens geen baan hebben. Van de dertien overige respondenten hebben er elf een baan gevonden na hun detentie. Drie respondenten werken als (parttime) jongerenwerker. Tevens zijn er drie respondenten welke een eigen bedrijf zijn gestart, waarvan er één parttime als jongerenwerker werkt. Twee respondenten werken (parttime) als koerier en bij de postbezorging. Eén respondent werkt via het CWI en een andere respondent werkt via het Arbeids- en Trainingscentrum op een scheepswerf. Van de overige drie respondenten werkt er één bij een uitgeverij, één als verzekeringsadviseur en één vrijwillig als fietsenmaker bij het Leger des Heils.

De derde vraag welke aan de hand van de interviewgegevens beantwoord kan worden is wat de rol is geweest van de hulpverlening gericht op scholing en werk (onder andere Work-Wise) in het individuele stopproces van de respondenten. Wat hebben zij, naar eigen zeggen geleerd. Ook bij deze onderzoeksvraag kan van tevoren gesteld worden dat de respondenten niet hebben deelgenomen aan het Work-Wise traject en tevens niet aan andere programma's welke zich specifiek op werk richten. Voor de respondenten welke een diploma of certificaten hebben behaald binnen de JJI, geldt dat slechts één van hen werk heeft. B. werkt als jongerenwerker in de instelling waar hij zelf gedetineerd heeft gezeten. Hij geeft aan dat dit voor hem een belangrijke factor in zijn stopproces is (geweest). Ook Me. (eigen evenementenbureau en jongerenwerker), Vi. (eigen zaak), Ba. (werkt bij uitgeverij), Mo. (jongerenwerker) en A. (vrijwillig fietsenmaker) geven aan dat het hebben van werk belangrijk is. Zoals A. zegt: *“ja, ik heb gewoon zoiets van ik moet een dagbesteding hebben!”*. En Mo. Geeft aan: *“als je geen werk hebt ken dat echt een groot obstakel zijn, geen werk hebben, geen inkomen, en dat voor een tijd lang..”*. Vijf van de zeventien respondenten geven aan dat werk van invloed is (geweest) op hun individuele stopproces. Redenen waarom het hebben van werk een rol heeft gespeeld lopen uiteen. Respondenten geven aan, vanwege dagbesteding, sociale controle en geld. Voor de overige respondenten geldt dat zij ofwel geen werk hebben, ofwel het onbekend is wat zij van de invloed van werk vinden, ofwel aangeven dat het hebben van werk totaal geen rol speelt.

De vierde deelvraag die beantwoordt kan worden aan de hand van onderzoeksbevindingen is of er sprake is geweest van spijbelgedrag, voortijdig schoolverlaten of werkeloosheid tijdens of voorafgaand aan de delicten. Uit de interviews kwam naar voren dat 9 van de 17 respondenten frequent spijbelden, bij 5 van hen ging dit samen met crimineel gedrag, 4 van hen begonnen pas op veel latere leeftijd met het plegen van delicten. Ook bleek dat 8 van de 17 respondenten voortijdig zijn gestopt met school, waarvan 5 respondenten rond die tijd delicten pleegden en 3 pas op latere leeftijd begon met delictgedrag. De respondenten die niet hebben gespijeld of voortijdig zijn gestopt met school zijn allemaal op jonge leeftijd begonnen met het plegen van delicten. Deze bevindingen bieden geen ondersteuning voor de resultaten van Weerman en collega's (2006) dat criminaliteit kan worden gekoppeld aan schoolverzuim en drop-out.

De vijfde deelvraag onderzoekt de hulpverlening vanuit de reclassering gericht op werk of scholing en eventuele projecten waaraan de respondenten hebben deelgenomen. Bij de acht respondenten van dit jaar is specifiek gevraagd naar hulpverlening en reclassering, in de interviews van vorig jaar is het meer per toeval ter sprake gekomen. Alle 17 respondenten zijn in contact geweest met de reclassering, sommige wat vaker en langer dan anderen. Van de acht respondenten van dit jaar hebben slechts enkelen daadwerkelijk hulp gekregen met het zoeken naar werk of school. Eén daarvan gaat nu via de reclassering naar een arbeidstrainingcentrum.

Van de negen respondenten van vorig jaar maakte één respondent melding van deelname aan een project, namelijk het project *Opboksen*. Dit is gericht op sociale vaardigheden en arbeidstoeleiding. Omdat niet specifiek gevraagd is naar reclassering en hun hulp is niet zeker dat de respondent via de reclassering bij dit project is gekomen. Uit de bevindingen van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat slechts weinig (ex)veelplegers via de reclassering deelnemen aan projecten gericht op werk en/of scholing.

Ten slotte is gekeken welke rol hulpverlening heeft gespeeld in het stopproces van veelplegers en of het openstaan voor hulp/interventies hierbij een rol heeft gespeeld?

Uit de acht interviews van dit jaar komt naar voren dat 5 van de acht respondenten vindt dat reclassering onzin is. Van deze 5 respondenten geeft één respondent aan dat reclassering kan werken mits je zelf wilt stoppen. Op de vraag of hulpverlening heeft geholpen bij het stopproces antwoorden bijna alle respondenten: *“Nee, ik heb het zelf gedaan”*. Slechts één respondent geeft aan: *“Stoppen moet je zelf doen, maar een duw in de goede richting kan helpen”*. Van de negen respondenten van vorig jaar geeft 1 respondent aan dat reclassering

onzin is. De overige acht hebben geen mening gegeven. Wel geeft de respondent, die heeft deelgenomen aan het project Opboksen, aan dat dit project haar heel erg de goede richting op heeft geholpen. Dit lag vooral aan de begeleiding en niet aan wat ze precies leerde. De conclusie die naar aanleiding van dit onderzoek getrokken kan worden is dat hulpverlening gericht op werk geen rol speelt in het stopproces van jonge veelplegers, tenzij ze zelf besloten hebben om te stoppen en geholpen willen worden.

Discussie

Bij dit onderzoek is sprake van een aantal beperkingen. De eerste beperking is dat er gebruik is gemaakt van een kleine groep respondenten, hierdoor kunnen de conclusies niet met zekerheid gesteld worden. Ook is er bij deze onderzoeksgroep geen mogelijkheid om statistische analyses uit te voeren, die eventuele verbanden kunnen aantonen, omdat er is gekozen voor semi-gestructureerde interviews. Voor vervolgonderzoek wordt dus aanbevolen om gebruik te maken van een grotere steekproef en indien er gewerkt moet worden met statistische analyses (wat wenselijk is bij grotere onderzoeksgroepen) dient het interview aangepast te worden en geschikt te worden gemaakt voor verwerking in SPSS.

Een tweede beperking van huidig onderzoek is dat bij het werven van respondenten vorig jaar gebruik is gemaakt van de sneeuwbal methode. Kleemans, Korf & Staring (2008) geven aan dat er voor het doen van uitspraken aan de hand van de sneeuwbal methode voldoende variatie moet zijn in de respondenten. Dit valt echter te betwijfelen, aangezien de respondenten van voorgaand jaar allemaal in het onderzoek zijn opgenomen en er geen verdere selectie of randomisatie heeft plaatsgevonden aan de hand van een aantal kenmerken. Bijkomend is dat de respondenten dit jaar uitsluitend geworven zijn via de reclassering en andere hulpverlenende instanties. Hierbij kan namelijk sprake zijn van een selectie-effect omdat hulpverleners alleen de succesverhalen kunnen hebben aangedragen (Maruna, 2001). Voor volgend onderzoek wordt het aanbevolen, behalve een grotere, ook een meer gevarieerde steekproef getrokken te trekken.

Een derde beperking is dat de bevindingen alleen gebaseerd zijn op de interviews met de (ex-) veelplegers. Er is geen gebruik gemaakt van datatriangulatie, wat door Kleemans, Korf en Staring (2008) wel wordt aangeraden. Gebruik maken van verschillende vormen van dataverzameling vergroot de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek.

Een volgende, grote, beperking van dit onderzoek is de discrepantie tussen de vragenlijst welke dit jaar en de vragenlijst welke voorgaand jaar is gebruikt. Vorig jaar is niet

direct gevraagd naar hulpverlening, waardoor de interviews slechts beperkt gebruikt zijn worden. Ook is in verschillende interviews van dit jaar onvoldoende doorggevraagd naar het onderwerp hulpverlening en reclassering en de rol van hulpverlening in het stopproces. Het is daarom voor vervolgonderzoek aan te bevelen om te werken met een checklist rondom hulpverlening en meer directe vragen naar hulpverlening in de vragenlijst op te nemen. Het onderzoeken van Work-Wise kan heel interessant zijn binnen dit onderzoeksgebied, ware het niet dat dit nog te kortgeleden geïmplementeerd is in de JJI's. Over vijf jaar kan dit wellicht opnieuw onderzocht worden.

Literatuur

- Arbeidstoeleiding vanuit detentie (2010) geraadpleegd op 30 april, 2010,
http://www.veiligheidshuizen.nl/nieuws/110210_arbeidstoeleiding_vanuit_detentie
- Baarda, D. B., De Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff Stenfert Kroese.
- Beker, M. & Maas, C. J. (1998). *Rapportage jeugd 1997*. Rijswijk: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Blokland, A., J., & Nieuwebeerta, P., (2005). The Effects of Life Circumstances on longitudinal Trajectories of Offending. *Criminology*, 4 (43), 1203-1233.
- Blom, M. & Oudhof, J. (2005). *Verdacht van criminaliteit; allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Den Haag: WODC.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Beroepsbevolking; geslacht en leeftijd, 1996-2006*. Website bezocht op 14 juni 2010.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Landelijke jeugdmonitor; Niet-werkende Jongeren in Crisistijd*. Website bezocht op 14 juni 2010.
- Kleemans, E. R., Korf, D. J., & Staring, R. (2008). Mensen van vlees en bloed. Kwalitatief onderzoek in de criminologie. *Tijdschrift voor criminologie*, 50, 4, 323- 336.
- Knaap, L. M. van der, Laan, A. M. van der & Wartna, B. S. J. (2005). *Recidivemeting onder deelnemers van nieuw Positief Initiatief*. Den Haag: WODC
- Knaap, L. M. van der, Laan, A. M. van der, & Wartna, B. S. J. (2005). *Recidivemeting onder deelnemers van Binnenste Buiten*. Den Haag: WODC
- Krechtig, L. & Menger, A. (2008). Jeugdreclassering: het delict als maatstaf. In I. Weijers (red.), *Justitiele interventies. Voor jeugdige dader en risicojongeren*, p. 45-56. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Laan, P. H. van der, & Essers, A. A. M. (1998). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996; een tussentijds verslag*. Den Haag: WODC.
- Landsheer, H., 't Hart, H., Goede, M. de., & Dijk, J. van. (2003). *Praktijkgestuurd onderzoek. Methoden van Praktijkonderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Laub, J., & Sampson, R., J., (2003). Life-course Desisters? Trajectories of Crime Among Delinquent Boys Followed to Age 70. *Criminology*, 3 (41), 555-588.
- Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering. (2008). *Meerjarenbeleidsplan*

- 2008-2011. Utrecht: Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering.
- Maruna, S. (2001). *Making Good: How Ex- Convicts Reform and Rebuild their Lives*. Washington: APA.
- Maruna, S., & Immaeron, R., (2004). *After Crime and Punishment*. Devon: Willan Publishing.
- McNeill, F., (2006). A Desistance Paradigm for Offender Management. *Criminology & Criminal Justice*, 6 (1), 39-62.
- Menger, A. & Krechtig, L. (2008). Motiveren in het kader van de jeugdreclassering. In I. Weijers (red.), *Justitiële interventies. Voor jeugdige dader en risicjongeren*, p. 307-318. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Nuytiens, A, Christiaens, J. & Eliaerts, C. (2008). Stoppen of doorgaan? Recent onderzoek naar desistance from crime bij persistente jeugddelinquenten. In I. Weijers & C. Eliaerts (red.), *Jeugdcriminologie: achtergronden van jeugdcriminaliteit*, p. 415-428. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Poort, R. & Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering. Onderzoek verricht ten behoeve van de Adviescommissie Onderzoeksprogrammering Reclassering*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers
- Reclassering Nederland, Stichting Verslavingsreclassering GGZ, Leger des Heils, Jeugdzorg en Reclassering. (2004). *Handboek reclassering*. Utrecht: Stichting Reclassering Nederland.
- Robson, C. (2002) *Real world research*. Oxford: Blackwell Publishing
- Savolainen, J., (2009). Work, Family and Criminal Desistance. *British Journal Of Criminology*, 49, 285-304.
- Staff, J., & Uggen, C., (2003). The Fruits of Good Work: Early Work Experience and Adolescent Deviance. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 3, 263-290.
- Stichting Verslavingsreclassering GGZ. (2005). *Justitiële Verslavingszorg: een vak apart*. Amersfoort: Stichting Verslavingsreclassering GGZ.
- Tönis, I. C. M., Zonneveld, C. A. J. M., Smit, H., Regelink, M. L. & Van Lakerveld, J. A. (2007). Veelplegersplaatsen voor jeugdigen: Hoe en waarheen? Een onderzoek naar de interventieprogramma's voor jeugdige veelplegers in justitiële jeugdinrichtingen en de aansluiting van de nazorg. Den Haag: WODC.
- Uggen, C., Manza, J., & Thompson, M., (2006). Citizenship, Democracy, and the Civic Reintegration of Criminal Offenders. *The Annals of the American Academy*, 605, 281-310.

- Van der Geest, V., & Bijleveld, C., (2006). Personal, Background and Treatment Characteristics Associated with Offending After Residential Treatment: A 13-year Follow-up in Adolescent Males. *Psychology, Crime & Law, 14* (2), 159-176.
- Verschelling-Hartog, M., & Van der Zwet, R. (2010). *Maatschappelijke participatie individuele activeringsmethoden groepsgerichte activeringsmethoden*. Geraadpleegd op 7 april, 2010, http://www.radicaaljong.nl/onderwerpen/effectieve_interventies/Maatschappelijke%20participatie%20_2.pdf
- Vogelvang, B. Adviesbureau Van Montfoort. (2005). *De jongere aanspreken. Handboek methode jeugdreclassering*. Utrecht: MO-groep.
- Weerman, F. M. & Van der Laan, P. H. (2006) Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. *Justitiele verkenningen, 6*, 39-53.
- Weijers, I., Hepping, K., & Kampijon, M., (2010). *Jeugdige Veelplegers*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatiecentrum (2005). *Jong Vast: Een Cijfermatig Overzicht van de Strafrechterlijke Recidive van Ex-pupilen van JJI's*. Geraadpleegd op 24 maart, 2010, van <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/01.092a2recidive-ji.aspx>
- Work-Wise Nederland (2010). *Buitenprogramma; Gedragsinterventies voor jongeren uit een residentiële instelling*. Geraadpleegd op 25 maart, 2010, van <http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Buitenprogramma%20WW%20folder.pdf>
- Work-Wise Nederland (2010). *Aan de slag; Werkprogramma voor Risicjongeren*. Geraadpleegd op 25 maart, 2010, <http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Aan%20de%20Slag%20WW%20folder.pdf>
- Work-Wise Nederland (2010). *Gedragsinterventie werken aan je toekomst (module 1); Wie ben ik, waar sta ik*. Geraadpleegd op 25 maart, 2010, <http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Factsheet/Factsheet%20Werken%20aj%20Toekomst-module%201Wie%20ben%20ik,waar%20sta%20ik.pdf>
- Work-Wise Nederland (2010). *Gedragsinterventie werken aan je toekomst (Module 2); Vaardigheden in het Verkrijgen en behouden van een Opleiding of Werk*. Geraadpleegd op 25 maart, 2010, <http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Factsheet/Factsheet%20Werken%20aj%20Toekomst-module%202Werknemersvaardigheden.pdf>

Work-Wise Nederland (2010). *Leergang: Individueel trajectbegeleiding van jongeren met een straf of maatregel*. Geraadpleegd op 25 maart, 2010, [http://www.work-](http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Factsheet/Factsheet%20Leergang%20Ind%20Trajecbegeleiding%20Jongeren%20straf%20of%20maatregel.pdf)

[wise.nl/Upload/Content/Factsheet/Factsheet%20Leergang%20Ind%20Trajecbegeleiding%20Jongeren%20straf%20of%20maatregel.pdf](http://www.work-wise.nl/Upload/Content/Factsheet/Factsheet%20Leergang%20Ind%20Trajecbegeleiding%20Jongeren%20straf%20of%20maatregel.pdf)

www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/erkenningcommissie/gedragsinterventies/interventies-jeugdigen/ (5 april 2010).

www.work-wise.nl/Producten.aspx (25 maart 2010).

www.work-wise.nl/WatDoetWorkWise.aspx (25 maart 2010).

www.williamschrikkergroep.nu/index1.php?id=2 (24 maart 2010).

www.reclassering.nl (24 maart 2010).